

RYCHLÍK, Jan. Československo v období socialismu 1945 – 1989. Praha : Vyšehrad, 2020. 416 s. ISBN 978-80-7601-334-6.

Dejiny československého vývoja po druhej svetovej vojne až do zlomového roku 1989 stále patria medzi najmladšie a zároveň, resp. možno práve preto, medzi najinterpretovanejšie moderné dejiny. Sú preplnené udalosťami spoločensko-politického, hospodárskeho či kultúrneho diania, ponúkajú osudy skupín obyvateľstva či jednotlivcov, ktorých doba spájaná s komunistickou diktatúrou výraznou mierou poznačila. Oslobodenie Československa v rozhodujúcej miere Sovietskou armádou, začlenenie krajiny do sovietskej sféry vplyvu, rovnako ako výrazný posun českej spoločnosti doľava v období bezprostredne po druhej svetovej vojne spôsobil, že sa u nás takmer na polstoročie upevnil systém

najskôr označovaný ako ľudová demokracia, potom ako socializmus.

Český historik Jan Rychlík je známy svojím dlhoročným záujmom o československé dejiny 20. storočia prejavovým v desiatkach vedeckých štúdií a vo viacerých monografiách. Skúsenosti a výsledky svojich výskumov odovzdáva už dlhšiu dobu ako univerzitný profesor aj na akademickej pôde. Jeho ostatné knižné dielo vychádza vlastne z jeho prednášok pre študentov histórie na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Pre napísanie práce autor využil viacero primárnych archívnych prameňov a dobovú literatúru. V dôsledku obmedzenia výskumu po nástupe celosvetovej pandémie v roku 2020 však musel niektoré závery napriek pôvodnému plánu čerpať aj z odbornej literatúry. Výsledkom je však vydarená kniž-

ná publikácia väčšieho rozsahu zahrňujúca v sebe najdôležitejšie medzníky vývoja v obnovenom Československu po druhej svetovej vojne. Pri takto syntetizujúcom diele a pri charaktere Rychlíkových prác je prirodzené upriamenie nielen na politický vývoj, ale aj na zakomponovanie najdôležitejších momentov z hospodárskej, sociálnej či kultúrnej oblasti.

Práca je členená na sedem kapitol a pomerne rozsiahly úvod tvoriaci vstup do problematiky prostredníctvom analýzy historického výskumu – najdôležitejších prác historikov marxistickej i ponovembrovej historiografie. Jednotlivé časti zohľadňujú jednotlivé fázy boja Komunistickej strany Československa o moc. Prvá kapitola je zameraná na obdobie tzv. tretej republiky, autor predstavuje, v akom rozsahu boli krátko po skončení svetového konfliktu prijímané myšlienky socializmu medzi väčšinou obyvateľstva. Pokračovaním tohto obdobia bola tzv. ľudová demokracia (či stalinizmus) charakteristická až prítvrdým ustanovovaním komunistického panstva. Vývoj v polovici 50. rokov charakterizoval autor ako „tání“, ktoré vystriedal pomerne rýchlo režim A. Novotného a jeho neostalinistická politika. Šesťdesiate roky inak nazvané aj ako „zlaté roky“ boli ukončené zlomovým rokom 1968. Venuje mu samostatnú kapitolu, kde zhrnul proces pokusu o reformu politického systému a následné vytriezvenie v podobe invázie vojsk Varšavskej zmluvy a nástup normalizácie. Posledné dve kapitoly mapujú vývoj v Československu v období normalizácie a pád komunistického režimu. Práca je ukončená udalosťami okolo voľby Václava Havla za ponovembrového prezidenta ako završenie spoločensko-politických procesov v Československu.

Monografická práca Jana Rychlíka je prehľadná. Každá z kapitol (pre väčšiu popularizáciu začínajúca dobovou fotografiou) v sebe zahrňuje samostatnú charakteristiku či základné rysy príslušného obdobia, za ktorými nasleduje vykreslenie ďalších zlomových udalostí politického, hospodárskeho aj kultúrneho života. Autor nezabúda na rôzne uhly pohľadu, dáva priestor aj tzv. slovenskej otázke, resp. nezabúda aj na vývoj v slovenskej časti štátu, ktorý bol v porovnaní s tou českou často špecifický. Česko-slovenská perspektíva je však v prácach Jana Rychlíka typická. K prehľadnosti textu dopomáha menný register či zoznam použitých prameňov a literatúry.

Musíme súhlasiť s autorom, že jeho práca neredukuje štyridsať rokov komunistického režimu na obyčajný popis represálií a odporu obyvateľstva voči režimu, ale je tam zreteľný vyvázenejší pohľad. Autor sa skôr naozaj pokúsil o popis skúmaného obdobia ako neúspešného sociálneho experimentu a hľadá aj príčiny toho neúspechu. Z nášho pohľadu sa mu podarilo naplniť jeden zo základných cieľov, komplexný pohľad na obdobie socializmu v Československu. Robí to pre širšie čitateľské publikum prijateľne zrozumiteľnou formou.

Peter Koval'